

Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Міністерства освіти і науки України

АНАЛІТИЧНО-ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВознавство

Електронне наукове видання

№01, 2026

частина 2

Ужгородський національний університет
Ужгород 2026

УДК 001:34

ISSN 2788-6018

Аналітично-порівняльне правознавство – електронне наукове фахове видання
юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Журнал «Аналітично-порівняльне правознавство» включено до переліку фахових видань
категорії «Б» (Наказ Міністерства освіти і науки України № 1290 від 30.11.2021 р.)
зі спеціальності: 081 – Право та 293 – Міжнародне право.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: Бисага Ю.М. – д.ю.н., професор

Заступники головного редактора:

Белов Д.М. – д.ю.н., професор

Заборовський В.В. – д.ю.н., професор

Члени редакційної колегії:

Берлінгер Ремус Даніел – д.ю.н., доцент (Румунія)

Белова М.В. – д.ю.н., доцент

Булеца С.Б. – д.ю.н., професор

Дешко Л.М. – д.ю.н., професор

Котляр О.І. – к.ю.н., професор

Копча В.В. – д.ю.н., професор

Лазур Я.В. – д.ю.н., професор

Манзюк В.В. – к.ю.н., доцент

Менджул М.В. – д.ю.н., професор

Мех Ю.В. – д.ю.н., професор

Ондрова Юлія – к.ю.н., доцент (Словацька Республіка)

Василенко О.Ю. – доктор філософії у галузі права

Ступник Я.В. – к.ю.н., доцент

Фазикош В.Г. – к.ю.н., професор

Фаркаш Мірча – професор (Румунія)

Фрідманський Р.М. – к.ю.н., професор

Рекомендовано до опублікування Вченою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол №01 від 29.01.2026 року

Офіційний сайт: <http://app-journal.in.ua/>

Макетування здійснено у ТОВ «РІК-У»,
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36;
print@rik.com.ua

ЗМІСТ

РОЗДІЛ V. ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анатійчук В.В. ОСОБЛИВОСТІ ДОКТРИНИ ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ НАЙМАНОЇ ПРАЦІ.....	11
Андріїв В., Саленко І. ПРОБЛЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ З ВРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ В КРАЇНАХ ЄС.....	20
Бук М.О. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ.....	25
Вапнярчук Б.В. КОНКУРС ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ОЦІНКИ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ НАУКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	32
Верхолаз К.О. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ВИНИКНЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН З НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ В УКРАЇНІ.....	38
Гаврилюк Ю.М. ЩОДО ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ОТРИМУВАЧІВ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ.....	43
Гнесний Д.С. СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОБОТИ ПОНАД УСТАНОВЛЕНУ НОРМУ РОБОЧОГО ЧАСУ.....	49
Гордеюк А.О. КОЛЕКТИВНИЙ ДОГОВІР ЯК ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У РЕГУЛЮВАННІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ.....	54
Зварич Р.В. ДЕЯКІ НЕВІДПОВІДНОСТІ ПРОЄКТУ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ 2026 РОКУ ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВУ ПРО ПРАЦЮ УКРАЇНИ.....	59
Луценко О.Є. ПРЕЗУМПЦІЯ НАЯВНОСТІ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН: КОНЦЕПТУАЛЬНІ МАРКЕРИ.....	67
Маленко О.В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАРИТЕТУ ІНТЕРЕСІВ ПРАЦІВНИКА ТА РОБОТОДАВЦЯ.....	73
Трюхан О.А. ДО ПИТАННЯ АТЕСТАЦІЇ БІБЛІОТЕКАРІВ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ТА ОГЛЯД СУДОВОЇ ПРАКТИКИ.....	79
Тюря Ю.І., Махова Л.О. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАТФОРМНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ ЯК ОСОБЛИВОЇ ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПРАЦЮ У МЕЖАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ДІЯ СІТІ.....	84
Федорко С.О. ПОНЯТТЯ КОЛЕКТИВНОГО ТРУДОВОГО СПОРУ ТА ЙОГО МІСЦЕ У ЗАХИСТІ ТРУДОВИХ ПРАВ.....	92
РОЗДІЛ VI. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО	
Бакай Ю.Ю. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ БІОТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ.....	98
Барабаш Н.П., Чопко Х.І. ПУБЛІЧНІ ТА ПРИВАТНІ ЗЕМЕЛЬНІ СЕРВІТУТИ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ.....	106
Батигіна О.М., Купчення Л.І. ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОЇ ТА ЗЕМЕЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	111
Ващишин М.Я. ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОМЕРЕЖІ.....	116

Ермоленко В.М., Томин О.О. ФОРМУВАННЯ І СУЧАСНІ ЗАКОНОДАВЧІ НОВЕЛИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	122
Кобецька Н.Р. ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНИХ ПЛАНІВ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ І ДЕТАЛЬНИХ ПЛАНІВ ТЕРИТОРІЇ.....	128
Коломійцева Д.М. РИЗИКИ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНОГО КАПІТАЛУ: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ.....	134
Кононенко В.П., Фокін Я.Ф., Резенкіна Н.О. ПРАВО НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	140
Новосад І.В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАФТОГАЗОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА ВОЄННІ ВИКЛИКИ.....	146
Чечерський В.І. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗБИТКІВ ПРИ ПРИТЯГНЕННІ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	156
РОЗДІЛ VII. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО	
Арістова І.В., Ткаченко В.В. ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОРЯДОК ДЕННИЙ У СФЕРІ ЦИФРОВИХ ПРАВ: ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ ПРО ЕКОЛОГІЧНИЙ СЛІД ПРОДУКТІВ.....	161
Банах В.Д. ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	169
Барбашин С.В. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОВІРЧИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ ТА ПОНЯТТЯ.....	174
Биба Р.Ю. СУБ'ЄКТИ ЗАСТОСУВАННЯ OSINT У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ І БЕЗПЕКИ.....	181
Білокурська О.В. НАДМІРНИЙ ФОРМАЛІЗМ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ ЯК ФОРМА НЕПРАВОМІРНОГО ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	186
Гарбінська-Руденко А.В., Глух М.В. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	191
Гутник А.В. КОМІСІЯ, ПСИХОЛОГ ТА ЕКСПЕРТИЗА У СПРАВАХ ПРО БУЛІНГ.....	196
Данченко Т.В., Бісюк О.С. СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО РЕФЕРЕНДУМУ.....	202
Кальчук О.М. ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ.....	208
Козакевич О.М., Царук А.В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ У ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ: ЗАКОНОДАВЧІ ЗМІНИ 2023–2025 РОКІВ.....	214
Колеснікова М.В., Тригуб О.М. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	220
Колпаков В.К. АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ.....	225
Крайній П.І. ПАРАДИГМА ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ ІЗРАЇЛЮ: СИНЕРГІЯ КОНТИНЕНТАЛЬНОГО ТА АНГЛОСАКСОНСЬКОГО ПІДХОДІВ.....	230
Кубаєнко А.В. ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ МІЖВІДОМЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СФЕРІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ ЯК УМОВА ЇЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ.....	237
Ладиченко В.В., Потьомкін С.О. ПРАВОВІ НОРМИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	244

Лепіш Н.Я. ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОВАДЖЕННЯ У ДИСЦИПЛІНАРНИХ СПРАВАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	252
Луцьо В.В., Тимчак В.В. ОСОБЛИВОСТІ ОКРЕМИХ ВИДІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН.....	257
Магдаліна І.В. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ШЛЯХОМ НАДАННЯ ОСВІТИ ОСОБАМ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ.....	264
Мушенюк В.В., Суббот А.І. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ВПЛИВУ НЕПРАЦЮЮЧИХ БАНКІВСЬКИХ АКТИВІВ НА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	271
Назар Ю.С. АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО У СПРАВАХ ПРО ОСКАРЖЕННЯ ВІДМОВИ У НАДАННІ СТАТУСУ ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	277
Наливайко О.І. ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ.....	282
Пай І.І. ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА МИТНИХ ПРОЦЕДУР.....	288
Ростовська К.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ СПОСОБІВ СУДОВОГО ЗАХИСТУ В КОНТЕКСТІ ПРАКТИКИ ЄСПЛ.....	294
Старенький О.С. НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК ОРГАНУ ПРАВОПОРЯДКУ: ІНСТИТУЦІЙНІ ТА НОРМАТИВНІ ПРОБЛЕМИ.....	300
Тимофеев В.В. ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА МОНИТОРИНГУ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ.....	316
Тимчак В.В. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ АВТОНОМІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ.....	321
Хохлова І.В. ПРАВОВА ТА ІНСТИТУЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДОБРОЧЕСНОСТІ 2026–2030.....	328
Цукан С.В. ЗАРУБІЖНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ РЕГУЛЮВАННЯ ОБОРОТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ.....	333
Юрченко В.В. ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ОСОБЛИВИХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ ЯК ФАКТОРІВ МОДИФІКАЦІЇ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	338
РОЗДІЛ VIII. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО	
Артемюв В.Ю., Калінін О.В., Картавцев А.В. ВОЄННІ ТА ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ, ТАДЖИКИСТАНУ ТА УЗБЕКИСТАНУ.....	345
Бахуринська О.О. УЧАСТЬ У ЗЛОЧИННИХ ОБ'ЄДНАННЯХ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОНАСТРОСОВНІ ПІДХОДИ В УКРАЇНІ ТА ІТАЛІЇ.....	351
Будік І.М. НОРМАТИВНА МОДЕЛЬ КОНФІСКАЦІЇ НЕЗАКОННИХ І НЕОБҐРУНТОВАНИХ АКТИВІВ У ЗАКОНОДАВСТВІ ГРУЗІЇ.....	358
Волобуєв А.Ф., Орлова Т.А., Волобуєв І.Р. КОРУПЦІЯ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ПІДҐРУНТЯ І ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ.....	366
Голець В.В., Попович А.С. ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ САМОВІЛЬНОГО ЗАЛИШЕННЯ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ (СТ. 407 КК УКРАЇНИ).....	371
Дудоров О.О., Мовчан Р.О. УМИСНЕ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ЧУЖОГО МАЙНА: ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ.....	376

Зінсу О.І. КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ РЕСПУБЛІКИ БЕНІН: ЗАГАЛЬНІ ТА ВИХІДНІ ІДЕЇ.....	389
Івашко С.В. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ.....	396
Ілінський О.В. ПРО ДЕЯКІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ЗАПОБІГАННЯ ПРОТИПРАВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ВОЄННИХ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	402
Коломієць Н.В., Галушка Д.Ю. КОНТРАБАНДА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ.....	407
Коломієць Н.В., Ананенко А.Г. КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ: СЬОГОДЕННЯ І МАЙБУТНЄ.....	412
Луцький Т.М., Авраменко О.В. ВІРОСПОВІДАННЯ, ЯК МОЖЛИВИЙ СПОСІБ УХИЛЕННЯ ВІД МОБІЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	417
Муляр Д.В. СЛУЖБОВА ОСОБА БАНКУ ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД.....	423
Нестерова І.А. ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КРИМІНОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	428
Околіт О.В. ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЯНЬ ОСОБИ, ЩО ПЕРЕБУВАЄ У СТАТУСІ «ВОРА В ЗАКОНІ»: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ.....	433
Олещук Л.О. ОБ'ЄКТ ВІЙСЬКОВИХ СЛУЖБОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	441
Сийпловіч М.В. ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВЕ ПОВІДОМЛЕННЯМ ПРО ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА БОРОТЬБА ТА АНАЛІЗ СУЧАСНОГО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ.....	448
Струков В.О. ПРОБЛЕМАТИКА БОРОТЬБИ З ФАЛЬСИФІКАЦІЄЮ МЕДИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	456
Ткаченко І.М. КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ОЗНАК ПОТЕРПІЛОГО: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАВОЗАСТОСОВНІ ОРІЄНТИРИ.....	467
Тома М.Г., Боднарчук О.М. ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	483
Фурса С.Я., Фурса Є.І. ПРИМУСОВЕ ВИКОНАННЯ УХВАЛ, РІШЕНЬ ТА ВИРОКІВ СУДІВ ВИКОНАВЦЯМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМ АГЕНТСТВОМ З ПИТАНЬ ВІЯВЛЕННЯ, РОЗШУКУ ТА УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ, ОДЕРЖАНИМИ ВІД КОРУПЦІЙНИХ ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ: ДОЦІЛЬНІСТЬ РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ	488
Шевченко В.С. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ В КОНТЕКСТІ СТАТЕЙ 146–151-2 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	496
Шуп'яна М.Ю. ПОЗИТИВИСЬКИЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ НАУКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	501
Ющик О.І. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗГОЛОШЕННЯ ТАЄМНИЦІ УСИНОВЛЕННЯ (УДОЧЕРІННЯ) В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ.....	506

CONTENTS

SECTION V. LABOUR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Anatychuk V.V. LABOR LAW DOCTRINE AND ITS INFLUENCE ON THE MECHANISM OF LEGAL REGULATION OF SOCIAL RELATIONS IN THE SPHERE OF HIRED LABOR.....	11
Andriyiv V., Salenko I. PROBLEMS OF REMUNERATION WITH CONSIDERATION OF GENDER ASPECTS IN EU COUNTRIES.....	20
Buk M.O. LEGAL REGULATION OF EMPLOYMENT OF PERSONS WITH DISABILITIES IN UKRAINE.....	25
Vapniarchuk B.V. COMPETITION AS A SPECIAL FORM OF ASSESSMENT OF PROFESSIONAL QUALITIES OF SCIENTISTS.....	32
Verkholaz K.O. AREAS FOR IMPROVING THE LEGAL MECHANISM OF THE EMERGENCE OF EMPLOYMENT RELATIONSHIPS WITH SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL WORKERS IN UKRAINE.....	38
Havryliuk Y.M. REGARDING THE LEGISLATIVE DEFINITION OF SOCIAL SERVICE RECIPIENTS.....	43
Hnesnyi D.S. THE CURRENT STATE OF LEGAL REGULATION OF WORK BEYOND THE ESTABLISHED NORM OF WORKING HOURS.....	49
Hordeiuk A.O. COLLECTIVE AGREEMENT AS A LEGAL FRAMEWORK FOR REGULATING LABOR RELATIONS AT THE LOCAL LEVEL.....	54
Zvarych R.V. CERTAIN INCONSISTENCIES OF THE DRAFT LABOUR CODE OF 2026 WITH THE CURRENT LABOUR LEGISLATION OF UKRAINE.....	59
Lutsenko O.Ye. PRESUMPTION OF THE LABOR RELATIONS' EXISTENCE: CONCEPTUAL MARKERS.....	67
Malienko O.V. LEGAL REGULATION OF REMOTE WORK IN UKRAINE: ENSURING THE PARITY OF INTERESTS BETWEEN EMPLOYEE AND EMPLOYER.....	73
Triukhan O.A. ON THE ISSUE OF LIBRARIAN PERFORMANCE REVIEW: LEGAL ASPECT AND CASE LAW REVIEW.....	79
Tiuria Yu.I., Makhova L.O. PROBLEMS AND PROSPECTS OF LEGAL REGULATION OF PLATFORM EMPLOYMENT AS A SPECIAL FORM OF REALIZING THE RIGHT TO WORK WITHIN THE LEGAL REGIME OF DIIA CITY.....	84
Fedorko S.O. THE CONCEPT OF A COLLECTIVE LABOR DISPUTE AND ITS PLACE IN THE PROTECTION OF LABOR RIGHTS.....	92

SECTION VI. LAND LAW; AGRARIAN LAW; ENVIRONMENTAL LAW; NATURAL RESOURCES LAW

Bakai Y.Y. LEGAL REGULATION OF BIOTECHNOLOGY USE IN THE CONTEXT OF FOOD SECURITY.....	98
Barabash N.P., Chopko Kh.I. PUBLIC AND PRIVATE LAND EASEMENTS: THE CURRENT STATE OF LEGAL REGULATION AND TRENDS IN DEVELOPMENT.....	106
Batyhina O.M., Kupchenia L.I. TRANSFORMATION OF STATE SUPPORT FOR THE AGRICULTURAL AND LAND SECTOR IN UKRAINE AND ABROAD: HISTORICAL AND LEGAL ASPECT.....	111
Vashchyshyn M.Ya. ECONOMIC STIMULATION OF RATIONAL USE AND PROTECTION OF LANDS OF THE NATIONAL ECOLOGICAL NETWORK.....	116
Yermolenko V.M., Tomyń O.O. FORMATION AND MODERN LEGISLATIVE DEVELOPMENTS OF THE RATIONAL USE AND PROTECTION OF AGRICULTURAL LANDS.....	122

Kobetska N.R. PECULIARITIES OF CONSIDERING CASES REGARDING APPEALS AGAINST MASTER PLANS OF SETTLEMENTS AND DETAILED PLANS OF THE TERRITORY.....	128
Kolomiytseva D.M. RISKS OF A LAND PLOT AS INVESTMENT CAPITAL: CONCEPT AND CLASSIFICATION.....	134
Kononenko V.P., Fokin Ya.F., Rezenkina N.O. THE RIGHT TO A SAFE ENVIRONMENT FOR LIFE AND HEALTH IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL LAW.....	140
Novosad I.V. LEGAL REGULATION OF OIL AND GAS RELATIONS IN UKRAINE: EUROPEAN INTEGRATION AND WARTIME CHALLENGES.....	146
Chechersky V.I. SOME PROBLEMS OF DETERMINING DAMAGES WHEN BRINGING LIABILITY FOR VIOLATIONS OF LAND LEGISLATION.....	156
SECTION VII. ADMINISTRATIVE LAW AND PROCEDURE; FINANCIAL LAW; INFORMATION LAW	
Aristova I.V., Tkachenko V.V. ENVIRONMENTAL AGENDA IN THE SPHERE OF DIGITAL RIGHTS: THE RIGHT TO INFORMATION ON THE ENVIRONMENTAL FOOTPRINT OF PRODUCTS.....	161
Banakh V.D. PERFORMANCE OF SERVICE IN THE BODIES OF THE STATE ENFORCEMENT SERVICE: ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECTS.....	169
Barbashyn S.V. ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT FOR THE PROVISION OF ELECTRONIC TRUST SERVICES IN UKRAINE: ESSENCE AND CONCEPT.....	174
Byba R.Yu. SUBJECTS OF THE APPLICATION OF OSINT IN THE FIELD OF ENSURING PUBLIC ORDER AND PUBLIC SAFETY.....	181
Biloskurska O.V. EXCESSIVE FORMALISM IN ADMINISTRATIVE JUSTICE AS A FORM OF UNLAWFUL RESTRICTION OF HUMAN RIGHTS UNDER MARTIAL LAW.....	186
Harbinska-Rudenko A.V., Glukh M.V. CURRENT ISSUES OF ADAPTING UKRAINE'S CUSTOMS LEGISLATION TO THE LEGISLATION OF THE EUROPEAN UNION.....	191
Hutnyk A.V. COMMISSION, PSYCHOLOGIST AND EXPERTISE IN BULLYING CASES.....	196
Danchenko T.V., Bisjuk O.S. FORMATION AND PROSPECTS OF REGULATORY AND LEGAL REGULATION OF THE INSTITUTION OF LOCAL REFERENDUM.....	202
Kalchuk O.M. CONCEPT AND CHARACTERISTICS OF SUBJECTS OF ENSURING THE IMPLEMENTATION OF PERSONNEL POLICY IN PROSECUTOR'S OFFICES.....	208
Kozakevych, O.M., Tsaruk A.V. ENSURING ACCESS TO JUSTICE IN PROCEEDINGS CONCERNING CUSTOMS VIOLATIONS IN UKRAINE: LEGISLATIVE CHANGES IN 2023–2025).....	214
Kolesnikova M.V., Trigub O.M. ADMINISTRATIVE LIABILITY UNDER MARTIAL LAW.....	220
Kolpakov V.K. ADMINISTRATIVE SERVICES IN THE CONTEXT OF DIGITAL REALITY.....	225
Krainii P.I. THE HUMAN-CENTERED PARADIGM IN ISRAELI ADMINISTRATIVE LAW: SYNERGY BETWEEN THE CONTINENTAL AND ANGLO-SAXON APPROACHES.....	230
Kubaienko A.V. INSTITUTIONALIZATION OF INTERAGENCY INTERACTION IN THE FIELD OF JUVENILE PREVENTION AS A CONDITION FOR ITS EFFECTIVENESS.....	237
Ladychenko V.V., Potomkin S.O. LEGAL NORMS AS AN ELEMENT OF THE LEGAL MECHANISM OF JUDICIAL CONTROL IN ADMINISTRATIVE JUDICIAL PROCEEDINGS.....	244
Lepish N.Ya. LEGAL CHARACTERISTICS OF DISCIPLINARY PROCEEDINGS IN THE NATIONAL POLICE.....	252
Lutso V.V., Tymchak V.V. FEATURES OF CERTAIN TYPES OF ADMINISTRATIVE PROCEDURES IN THE FIELD OF LAND RELATIONS.....	257

Magdalina I.V. PECULIARITIES OF THE IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL FUNCTION OF THE STATE BY PROVIDING EDUCATION TO PERSONS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS.....	264
Mushenok V.V., Subbot A.I. NON-PERFORMING BANK ASSETS AS AN OBJECT OF REGULATORY AND LEGAL REGULATION IN THE SPHERE OF FINANCIAL RELATIONS.....	271
Nazar Yu.S. ADMINISTRATIVE JUDICIAL PROCEEDINGS IN CASES OF APPEAL AGAINST THE REFUSAL TO GRANTING STATUS TO A CHILD WHO HAS SUFFERED AS A RESULT OF WAR ACTIONS AND ARMED CONFLICT.....	277
Nalyvaiko O.I. TRANSFORMATION OF THE POLICE SERVICE SYSTEM UNDER MARTIAL LAW: CHALLENGES FOR PUBLIC SAFETY AND HUMAN RIGHTS.....	282
Pai I.I. THE CONCEPT AND LEGAL CHARACTERISTICS OF CUSTOMS PROCEDURES.....	288
Rostovska K.V. EFFECTIVE REMEDIES IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS CASE-LAW.....	294
Starienkyi O.S. DIRECTIONS FOR REFORMING THE STATE CUSTOMS SERVICE OF UKRAINE AS A LAW ENFORCEMENT BODY: INSTITUTIONAL AND REGULATORY ISSUES.....	300
Tymofeiev V.V. THE CONCEPT AND LEGAL NATURE OF MONITORING THE QUALITY OF PROVISION OF ADMINISTRATIVE SERVICES.....	316
Tymchak V.V. COMPARATIVE ANALYSIS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROVISION OF FINANCIAL AUTONOMY OF UNIVERSITIES IN GERMANY AND UKRAINE.....	321
Kokhlova I.V. LEGAL AND INSTITUTIONAL TRANSFORMATION OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN UKRAINE: ANALYSIS OF THE INTEGRITY DEVELOPMENT STRATEGY 2026–2030.....	328
Tsukan S.V. FOREIGN APPROACHES TO DEFINING THE PRINCIPLES OF REGULATING THE CIRCULATION OF VIRTUAL ASSETS.....	333
Yurchenko V.V. THE CONCEPT AND FEATURES OF SPECIAL ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGIMES AS FACTORS IN THE MODIFICATION OF THE INSTRUMENTAL FRAMEWORK OF PUBLIC ADMINISTRATION.....	338
SECTION VIII. CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; PENAL ENFORCEMENT LAW	
Artemov V.Yu., Kalinin O.V., Kartavtsev A.V. WAR AND WAR CRIMES IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF UKRAINE, TAJIKISTAN AND UZBEKISTAN.....	345
Bakhurynska O.O. PARTICIPATION IN CRIMINAL ASSOCIATIONS: THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACHES IN UKRAINE AND ITALY.....	351
Budik I.M. NORMATIVE MODEL OF CONFISCATION OF ILLEGAL AND UNJUSTIFIED ASSETS IN GEORGIAN LEGISLATION.....	358
Volobuev A.F., Orlova T.A., Volobuev I.R. CORRUPTION IN UKRAINE: SOCIO-ECONOMIC BACKGROUND AND WAYS TO OVERCOME.....	366
Holets V.V., Popovych A.S. PECULIARITIES OF QUALIFICATION OF ABSENCE WITHOUT LEAVE OR PLACE OF SERVICE (ARTICLE 407 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE).....	371
Dudorov O.O., Movchan R.O. INTENTIONAL DESTRUCTION OR DAMAGE TO ANOTHER'S PROPERTY: ISSUES OF QUALIFICATION AND IMPROVEMENT OF CRIMINAL LEGISLATION.....	376
Zinsu O. CRIMINAL LEGAL QUALIFICATION OF DOMESTIC VIOLENCE UNDER THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF BENIN: GENERAL AND INITIAL IDEAS.....	389
Ivashko S.V. CORRUPTION RISKS IN THE ACTIVITIES OF THE CRIMINAL EXECUTIVE SYSTEM OF UKRAINE AND WAYS TO ELIMINATE THEM.....	396

Ilinsky O.V. ON SOME INTERNATIONAL LEGAL APPROACHES RELATED TO PREVENTING THE ILLEGAL ACTIVITIES OF TRANSNATIONAL MILITARY CRIMINAL ORGANIZATIONS.....	402
Kolomiets N.V., Halushka D.Yu. SMUGGLING: MODERN CHALLENGES OF CRIMINAL LAW PROTECTION.....	407
Kolomiets N.V., Ananenko A.G. CRIMINAL CODE OF UKRAINE: TODAY AND FUTURE.....	412
Lutskiy T.M., Avramenko O.V. RELIGION AS A POSSIBLE WAY TO AVOID MOBILIZATION IN UKRAINE.....	417
Muliar D.V. BANK OFFICIAL AS A SUBJECT OF CRIMINAL OFFENSES: INTERNATIONAL LEGAL EXPERIENCE.....	423
Nesterova I.A. IMPLEMENTATION OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN CRIMINOLOGICAL RESEARCH.....	428
Okolit O.V. PROBLEMS OF QUALIFICATION OF ACTS COMMITTED BY A PERSON HOLDING THE STATUS OF A "THIEF IN LAW": AN ANALYSIS OF JUDICIAL PRACTICE.....	433
Oleshchuk L.O. THE OBJECT OF MILITARY SERVICE CRIMINAL OFFENSES.....	441
Syploki M.V. KNOWINGLY FALSE REPORT OF A CRIMINAL OFFENSE: CRIMINAL LEGAL STRUGGLE AND ANALYSIS OF MODERN FOREIGN EXPERIENCE.....	448
Strukov V.O. THE PROBLEMATICS OF COMBATING THE FALSIFICATION OF MEDICAL PRODUCTS.....	456
Tkachenko I.M. CLASSIFICATION OF CRIMINAL-LAW CHARACTERISTICS OF THE VICTIM: THEORETICAL FOUNDATIONS AND LAW-ENFORCEMENT GUIDELINES.....	467
Toma M.G., Bodnaruk O.M. LEGAL STATUS OF PRISONERS OF WAR: NATIONAL AND INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS.....	483
Fursa S.Y., Fursa Ye.I. FORCED ENFORCEMENT OF RESOLUTIONS, DECISIONS AND JUDGMENTS OF COURTS BY ENFORCEMENT OFFICERS AND THE NATIONAL AGENCY FOR THE DETECTION, SEARCH AND MANAGEMENT OF ASSETS OBTAINED FROM CORRUPTION AND OTHER CRIMES: THE APPROPRIATENESS OF THE DEFINITION OF POWERS.....	488
Shevchenko V.S. PROBLEMATIC ISSUES OF MEANS OF PROTECTION OF FREEDOM, HONOR, AND DIGNITY OF A PERSON IN THE CONTEXT OF ARTICLES 146–151-2 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE.....	496
Shupyana M.Y. THE POSITIVIST PERIOD OF DEVELOPMENT OF CRIMINOLOGICAL SCIENCE: THEORETICAL ASPECT.....	501
Yushchuk O.I. CRIMINAL LIABILITY FOR DISCLOSURE OF THE SECRET OF ADOPTION IN UKRAINE: PROBLEMS OF THEORY AND PRACTICE.....	506

УДК 342.9:340.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.2.37>

ПАРАДИГМА ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ ІЗРАЇЛЮ: СИНЕРГІЯ КОНТИНЕНТАЛЬНОГО ТА АНГЛО-САКСОНСЬКОГО ПІДХОДІВ

Крайній П.І.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри публічного права,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID: 0000-0002-1263-9392

Крайній П.І. Парадигма людиноцентризму в адміністративному праві Ізраїлю: синергія континентального та англосаксонського підходів.

Дослідження передумов формування права як соціального конструкта завжди проходить в атмосфері жвавих дискусій. З огляду на сучасні тенденції накопичення великих масивів інформації та появи інструментів які дозволяють досить швидко їх опрацьовувати, для науковця не має істотних перешкод дослідити особливості права різних країн, знайти схожі та відмінні риси тощо. Ізраїльська правова традиція, з одного боку, має кілька тисячоліть своєї історії. З іншого – саме у XX столітті на мапі світу з'явилась незалежна Держава Ізраїль яка впродовж наступних кількох десятиліть змогла досягнути вражаючих результатів у різних сферах. Її батьки-засновники не мали жодних сумнівів в успішній реалізації цього амбітного проєкту. Попри відчайдушний супротив інших країн Близького Сходу який, як правило, призводив до військових конфліктів що завершувались перемогою єврейської держави. Такий результат став можливим завдяки визнанню державою важливості кожної людини яка проживає на території держави. Забезпечення мінімального рівня захисту їх прав та реалізації свобод стало важливим фактором успіху ізраїльської держави.

Проте, однієї військової організованості, патріотизму та винахідливості недостатньо для того щоб бути однією із розвинутіших країн не тільки свого регіону, але й світу. Формування національної правової системи є однією з важливих передумов існування Ізраїлю в умовах постійних збройних конфліктів. У нашому дослідженні ми зупинимось на висвітленні окремих аспектів рецепції, а в подальшому – інтеграції людиноцентризму в адміністративне право ізраїльської держави за допомогою якої діяльність органів публічної влади, їх взаємодія з індивідом та судовий контроль уносять унікальну систему яка забезпечує функціонування єврейського суспільства.

Досвід, що його отримали правники які працювали в Підмандатній Палестині, емігранти зі Сполучених Штатів Америки та Східної Європи, вплинув на формування правової системи яка досить швидко допомогла вибудувати не лише систему органів публічної влади, але й забезпечила відповідний рівень публічного врядування, надання публічних послуг, забезпечення діяльності органів публічної влади, належного рівня судового захисту. Використання кращого досвіду американської, британської та німецької правових традицій закріпило за судовою системою вирішальну роль у здійсненні контролю за діяльністю органів публічної влади у відносинах з приватною особою. У цьому аспекті, використання ізраїльського досвіду з розвитку та вдосконалення адміністративного права може бути корисним для використання українським законодавцем через існуючу необхідність забезпечувати додержання прав людини, налагоджувати діяльність публічної влади та судових органів в період тривалої російсько-української війни. Встановлено, що поряд із впливом загального права, розвиток людиноцентризму в адміністративному праві Ізраїлю здійснювався під впливом німецької правової традиції яку, в тій чи іншій формі, використовували у своїй діяльності юристи що здобули освіту на початку XX століття у провідних правничих вишах Німеччини.

Ключові слова: людиноцентризм; адміністративне право; органи публічної влади; Декларація незалежності Держави Ізраїль; Основні закони; Верховний Суд Ізраїлю.

Krainii P.I. The human-centered paradigm in Israeli administrative law: synergy between the continental and Anglo-Saxon approaches.

Research into the prerequisites for the formation of law as a social construct always takes place in an atmosphere of lively debate. Given the current trends in the accumulation of large amounts of information and the emergence of tools that allow it to be processed fairly quickly, it is not particularly difficult for researchers to study the characteristics of law in different countries, identify similarities and differences, etc. On the one hand, the Israeli legal tradition has several millennia of history. On the other hand, it was in the 20th century that the independent State of Israel appeared on the world map and,

over the next few decades, achieved impressive results in various fields. Its founding fathers had no doubts about the successful implementation of this ambitious project, despite the desperate resistance of other Middle Eastern countries, which usually led to military conflicts that ended in victory for the Jewish state and its heroic people. However, military organization, patriotism, and ingenuity alone are not enough to be one of the most developed countries not only in its region but also in the world. The formation of a national legal system is one of the important prerequisites for Israel's existence in conditions of constant armed conflict. In our study, we will focus on highlighting certain aspects of the reception and, subsequently, the integration of human-centeredness into the administrative law of the Israeli state.

The experience gained by lawyers who worked in Mandatory Palestine, immigrants from the United States and Eastern Europe, formed a unique legal system that quickly helped to build not only a modern system of public authorities, but also to ensure an appropriate level of public governance, the provision of public services, the functioning of public authorities, and an adequate level of judicial protection. The use of the best practices of American, British, and German legal traditions has given the judicial system a decisive role in controlling the activities of public authorities in their relations with private individuals. In this regard, the use of Israeli experience in the development and improvement of administrative law may be useful for Ukrainian legislators due to the existing need to ensure respect for human rights and to improve the functioning of public authorities and judicial bodies during the ongoing Russian-Ukrainian war. It has been established that, along with the influence of common law, the development of human-centeredness in Israeli administrative law was influenced by the German legal tradition, which, in one form or another, was used in their work by lawyers who were educated in the early 20th century at leading German law schools.

Key words: human-centeredness; administrative law; public authorities; Declaration of Independence of the State of Israel; Basic Laws; Supreme Court of Israel.

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток законодавства у сфері захисту прав людини став наслідком незворотних змін що відбулись після завершення Другої світової війни. Для Сполучених Штатів Америки та Великої Британії, необхідно було вирішити ключові завдання які виникли з початком формування нового світового порядку. Німеччина потребувала значної економічної допомоги. Франція та ряд інших європейських держав мали своє бачення щодо надання такої підтримки. З іншого боку, Радянський Союз вбачав зовсім інший варіант відновлення європейських країн, зокрема – Німеччини. Економічна та соціальна ситуація на європейському континенті в перше повоєнне десятиліття була складною. Як слушно зауважував Т. Джадт «... настрої на континенті хитнулися від полегшення, яке давала сама перспектива миру й нового початку, до безжального усвідомлення та зростання розчарування» [1, с. 84]. Для порятунку повоєнних європейських держав було прийнято відомий «План Маршала», суть якого, за словами його автора – генерала Дж. Маршала «Потрібно зруйнувати зачароване коло і повернути європейцям упевненість в економічному майбутньому їхніх країн та Європи загалом» [2].

Для забезпечення сталого відновлення європейських економік, такий план передбачав надходження великих обсягів нафти з країн близькосхідного регіону що передбачало підтримку, в першу чергу, арабських держав як зі сторони США так й Великобританії. Вирішення ж іншого питання яке стосувалось створення на території Підмандатної Палестини окремої держави (держав) не перебувало на порядку денному у перші повоєнні роки. Населення цієї території впродовж тривалого часу знаходилося під владою Великої Британії, яка поширювала, крім іншого, свою систему права та законодавства. Євреї та араби що проживали на цій території послуговувались правилами що їх визначало османське та британське загальне право, релігійні норми та звичаї.

Оскільки, британське панування відбувалось понад три десятиліття в рамках мандатної системи Ліги Націй, за такий відносно невеликий проміжок часу, було підготовлено основу для формування, того, що після проголошення незалежності Ізраїлю стане правовою системою новоствореної держави. Завдяки тому що британці поширили застосування доктрини прецеденту, як вказують дослідники історії права ізраїльської держави, процес «англізації» відбувався доволі активно яка мала наслідком заміни османського комерційного права, заміну цивільного та кримінального процесуального кодексу. Було впроваджено основи британського публічного права [3]. В подальшому, завдяки активній діяльності Верховного Суду Ізраїлю впроваджувались нові підходи у вирішенні публічно-правових спорів між приватними особами та державою, між органами влади різного рівня які використовували, крім іншого, не лише американські чи британські теоретичні напрацювання загального права, але й надбання німецької правової доктрини.

Використання цих двох підходів мало наслідком формування унікальної правової системи загалом, та адміністративного права зокрема. Формування змішаної правової системи мало іще один

важливий результат – створення належного правового регулювання що забезпечує захист прав людини та свобод. При цьому такий розвиток відбувався під час неодноразових воєн та військових конфліктів. Навіть сьогодні, забезпечення необхідного рівня правового регулювання публічно-правових відносин здійснюється завдяки визнанню принципу верховенства права, здійснення судового контролю судовими органами, діяльністю окремих органів публічної влади якими забезпечується перевірка додержання законодавства під час надання публічних послуг (наприклад, діяльність Державного контролера).

Вивчення ізраїльського досвіду формування адміністративного права, його інститутів в умовах дії воєнного стану, а також, досвіду використання доктринальних положень закріплення принципу верховенства права, обмеження свавілля зі сторони органів публічної влади під впливом англо-саксонської та континентальної правових сімей може бути корисним для української адміністративного права. В своїй сукупності це дасть змогу зрозуміти яким чином забезпечити реалізацію українських конституційних положень які визначають вищість людини над державою, особливо, в умовах дії воєнного стану та майбутньої повоєнної відбудови.

Мета дослідження: вивчення наукових публікацій ізраїльських та українських дослідників щодо розвитку окремих інститутів адміністративного права під впливом англо-саксонської та континентальної правових сімей є метою нашого дослідження. Для цього нами опрацьовано актуальні публікації, що стосуються окремих історичних аспектів формування адміністративного права Ізраїлю, яке тісно пов'язано із конституційним правом. Крім цього, окрему увагу зосереджено на персональному складі суддів Верховного Суду Ізраїлю які у перші десятиліття своєї діяльності неодноразово посилялись на конституційні положення німецького законодавства. Завдяки їх діяльності, ізраїльське публічне право збагатилось окремими положеннями які були сформовані німецькими правниками до часу, коли нацистський режим повністю поглинув ліберальні та демократичні основи що були сформовані в період Веймарської республіки. Хоча в Державі Ізраїль до цього часу не має писаної конституції, вищеперераховані зміни вплинули на прийняття у 1992–1994 рр. двох Основних законів: про свободу професійної діяльності та про гідність і свободу особистості [4, 5].

Вони стали каталізаторами «конституційної революції» правового статусу людини та громадянина що відкрило шлях, в тому числі, для перегляду парламентського законодавства, актів органів публічної влади. Цього не могло відбутись без впливу доктрини та практики що формувалась попередні кілька десятиліть яка, в тому числі й парадигми людиноцентризму. Вивчення ізраїльського кейсу дозволяє зробити висновок про те що навіть в умовах необхідності запровадження правового режиму воєнного стану, захист прав людини може бути забезпеченим не лише формально але й реально.

Стан опрацювання проблематики. Наукові дослідження які розкривають окремі аспекти впливу континентальної та англо-саксонської правових сімей здійснюються як ізраїльськими так й зарубіжними вченими, правниками, суддями. Існуючі на сьогодні публікації розкривають окремі аспекти історії розвитку правової системи Держави Ізраїль (П. Лахав, Р. Харріс, А. Ліховські, А. Кедар та ін); становлення та розвитку ізраїльського публічного права (А. Мейдані, Й. Рабін, С. Навот, Р. Гавісон та ін.); впливу німецького права на формування судової практики суддями Верховного Суду Ізраїлю (Е. Рубінштейн, Л. Дональд, Ф. Оз-Сальцбергер, Е. Сальцбергер та ін.). Під час дослідження сформульованої теми вивчено та проаналізовано спогади та наукові праці суддів Верховного Суду Ізраїлю (Г. Кона, М. Ландау, А. Віткона, А. Барака) які впливали на формування сучасного публічного права Ізраїлю. Вітчизняні наукові дослідження, переважно, стосуються вивчення єврейської правової системи (М.Т. Гартман), секуляризації та десекюляризації правових систем релігійного типу (Ю.А. Піх), забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян в умовах війни адміністративно-правовими засобами (О.П. Махмурова-Дишлюк). Проте, системних досліджень впливу людиноцентризму на адміністративне право Ізраїлю вітчизняною наукою адміністративного права не проводилось.

Виклад основного матеріалу. Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй у своєму рішенні про поділ Палестини від 29 листопада 1947 року вказала на те, що «Установчі збори кожної держави (єврейської та арабської) розробляють демократичну Конституцію» [6]. Незадовго до проголошення створення Держави Ізраїль, конституційною комісією, що її сформувала Тимчасова державна рада, до складу якої увійшли представники різних політичних партій, до 1 жовтня 1948 року мало бути напрацьовано Проєкт Конституції. Між членами комісії існувала принципова згода щодо необхідності прийняття Конституції, але в міру наближення виборів до Установчих зборів почали виявлятися розбіжності – як щодо термінів прийняття Конституції, так і щодо її змісту. Перша арабо-ізраїльська війна тривала паралельно із процесом формування конституційних основ ізраїльської держави. До вказаної дати проєкту закону підготовлено не було. Це й не дивно, адже мешканців нещодавно проголошеної держави це мало хвилювало, бо тоді йшлося у буквальному сенсі

слова про її виживання. Після свого обрання Установчі збори 15 лютого 1949 року (згодом, їх буде перейменовано на «Кнесет першого скликання» – авт.). прийняли Закон про перехідний період що встановлював особливості діяльності органів влади та судових органів на території держави.

Триваючі дискусії щодо Конституції Ізраїлю зумовили необхідність обрання одного із кількох можливих варіантів що його пропонували представники різних політичних сил. Компромісним варіантом стала пропозиція, запропонована депутатом Кнесету І. Харарі. Її суть полягала у тому, що окремих розділ Основного Закону вводиться у дію окремим законом. Такі розділи повинні передаватись на затвердження майбутнього II Кнесету по мірі завершення роботи над ними. По завершенню, усі розділи повинні бути включені до Конституції держави [7]. Таке консенсусне рішення приймалось під впливом континентальної правової сім'ї.

Наприклад, з доктрини німецького публічного права використано поняття «Основний Закон», оскільки лише за кілька місяців до цього у Федеративній республіці Німеччина було прийнято її Конституцію яка мала назву Основний Закон Федеративної республіки Німеччина (23 травня 1949 р.). Щодо способу прийняття Конституції, то вона схожа на застосовану французьким законодавцем модель. З 1873 по 1926 рр. Конституція Франції, зовнішньо, являла собою серію конституційних, останнім з яким став конституційний закон яким завершилась Третя Республіка у липні 1950 року.

Перехід від органів влади Ішува (єврейська громада в підмандатній Палестині – авт.) та пов'язаних з ними певними політичними рухами до створення органів публічної влади, як не дивно, розпочався іще до того моменту, поки британський мандат закінчить свою дію та проголошення незалежності Ізраїлю. У період часу, який охоплює прийняття рішення ООН про поділ Палестини і прийняття Декларації про проголошення незалежності Держави Ізраїль 14 травня 1948 року, було вжито певних заходів для формування необхідних державних та політичних інститутів, що значно полегшило перехід від Ішува до Держави Ізраїль. Всього лише через кілька днів з моменту проголошення незалежності, було прийнято перший нормативний акт в історії країни – Закон про право і адміністрацію, 5708-1948». У розділі 17 проголошувалось: «... закони, що діяли в країні до проголошення незалежності, залишаються в силі, якщо вони не суперечать принципам, закріпленим у Декларації незалежності, і не вступають у конфлікт із законами, що приймаються Кнесетом (парламентом)» [8]. Таким чином, правова система Ізраїлю має елементи османського права (що діяло до 1917 року), законів які були прийняті під час поширення дії британського мандату та містять велику частину англійського загального права, елементи єврейського релігійного права та деякі аспекти інших систем (континентальної).

Особливістю, яка визначила риси сучасного ізраїльського публічного права, є великий корпус прецедентного права, яке розвивається з 1948 року, тобто, з початку функціонування судової системи загалом та Верховного Суду Ізраїлю зокрема. Авторитет та важливість останньої формувалась, в першу чергу, суддями які започаткували діяльність найважливішої судової інституції ізраїльської держави. Кожен із них отримав належну правничу освіту у різних країнах: Німеччина, Сполучені Штати Америки, Велика Британія, Східна Європа. Така розмаїта географія, не меншою мірою вплинула на той статус Верховного Суду Ізраїлю який він має сьогодні. Це не лише найвищий судовий орган. Він виконує роль судового контролю що вкрай необхідно як для забезпечення належного рівня захисту прав людини і громадянина у відносинах з органами публічної влади (здобуття освіти; вчинення реєстраційних дій; проходження публічної служби та ін.) так й належне функціонування механізму стримувань та противаг між Урядом та Кнесетом.

Довіра ізраїльтян до органів публічної влади, загалом, погіршується. Проте, Верховний Суд Ізраїлю має один із найвищих показників довіри. Згідно щорічного опитування, проведеного Ізраїльським інститутом демократії (Israel Democracy Institute), лише 35 відсотків людей досить сильно або дуже довіряють інституціям, з 65 відсотків у 2012 році. Верховний Суд Ізраїлю має порівняно високий рейтинг довіри: 42 відсотки євреїв-ізраїльтян заявили, що довіряють йому минулого року – 3 місце після Армії оборони Ізраїлю та Президента Ізраїлю. Цей показник був значно вищим, ніж довіра до уряду (24 відсотки) та Кнесету, парламенту Ізраїлю (19 відсотків). Для арабських ізраїльтян, які взяли участь у опитуванні, репрезентативному для населення країни, Верховний Суд Ізраїлю, залишається установою, якій найбільше довіряють з усіх, тоді як довіра для цієї групи була нижчою загалом [9]. Такі результати свідчать про те, що для населення Ізраїлю має вагоме значення діяльність найвищої судової інституції. В чому полягає феномен такого рівня довіри? Чому з-поміж інших органів влади, крім ЦАХАЛу та Президента Ізраїлю який володіє номінальними функціями, Верховний Суд Ізраїлю має такий рівень авторитету? На нашу думку, такий результат обумовлюється не лише тим що Ізраїль є демократичною та єврейською державою, згідно Декларації незалежності, якою закладено правові начала щодо захисту прав і свобод людини, але й істотним впливом англо-саксонської та континентальної правових сімей, безпосередньо, на суддів

які отримали правничу освіту в різних країнах. І це стало одним із тих важливих факторів які допомогли «вплести» у матерію ізраїльського адміністративного права людиноцентризм.

На початку свого функціонування, майже 30 відсотків суддів Верховного Суду Ізраїлю здобули юридичну освіту в Німеччині. Вони були важливою частиною масової міграції яка розпочалась після приходу нацистів до влади та поширенні нацизму. З-поміж інших мігрантів які прибули в Підмандатну Палестину, вони сформували окрему групу яка вирізнялась акцентом та характером з усіх інших численних мігрантів з Східної Європи. Вони навіть отримали колективне прізвисько – «екке». Цей сленговий термін, який використовується досі, протягом років асоціювався як з позитивними, так і з негативними рисами, від пунктуальності до надмірної жорсткості [10].

Юридична професія приваблювала багатьох німецьких євреїв в останні роки Другої імперії та протягом усього періоду існування Веймарської республіки. На момент приходу А. Гітлера до влади, за підрахунками, до 40 відсотків адвокатів у Берліні та Франкфурті були євреями. Багато з сотень тих, хто емігрував до Палестини в 1930-х роках, були змушені покинути свою професію через мовні труднощі, суворі вступні іспити та тенденцію британського мандатного режиму відхиляти заявки єврейських юристів на державні посади. Емігранти, які подолали мовні та реєстраційні бар'єри (а також загальну зацікавленість у тому, щоб стати піонерами землеробства), зайнялися приватною практикою.

Важливо, що під час мандатного режиму було призначено лише невелику кількість єврейських суддів. Гад Фрумкін (один із суддів Верховного суду Підмандатної Палестини) був єдиним євреєм у Верховному суді мандату, а Моше Ландау був одним з небагатьох єврейських суддів нижчої інстанції (в майбутньому, був головуючим на судовому процесі по справі А. Ейхмана). Перші п'ять суддів, призначених до Суду, відображають цікаву культурну рівновагу: двоє з них були випускниками австрійських або німецьких університетів: президент Смойра та Менахем Дункельблум, який був уродженцем Кракова, Галичина (1889) і, отже, підданим Австро-Угорщини. Поряд із двома «німецькими» суддями було призначено двох випускників британських або американських університетів – Іцхака Ольшана, уродженця Ковна, та Шнеора Залмана Чешина, народженого в Палестині. П'ятий суддя, рабин Сімха Асаф, не був юристом [11].

Навіть у 1970-х роках, коли з очевидних демографічних причин було менше кандидатів німецького походження, троє з десяти призначених до Верховного суду все ще були уродженцями Німеччини: Бен-Ціон Шершевський, Шломо Ашер і Менахем Елон, який працював у Верховному суді з 1977 по 1993 рік, останні роки як заступник голови суду. Загалом 36 відсотків перших суддів Верховного суду (призначених до 1978 року) були вихідцями з Німеччини, 40 відсотків народилися в Східній Європі, 8 відсотків народилися у Великій Британії або США, а 16 відсотків народилися в Палестині.

Юридична та академічна система, в якій більшість молодих юристів сподівалися розпочати свою кар'єру, була цікавим поєднанням стабільності та неспокою, традицій та змін. Веймарська республіка, ліберально-демократична конституція якої була розроблена єврейським юристом Г. Прейсом, викликала велику ворожість з боку багатьох німецьких академіків. Вона базувалася на Версальському договорі, який багато німців вважали примусовим і гнітючим, що робило саму республіку незаконною або, принаймні, морально нелегітимною. З ретроспективи легко вказати, наскільки ненависною була короткотривала республіка для багатьох її юристів. Історики часто зосереджуються на випадках, коли судді, адвокати та професори публічно ганьбили режим і його конституцію. Наприклад, веймарські суди були поблажливими до правих ворогів республіки і виносили суворі вироки соціалістам і комуністам [12].

На початку ХХ століття більшість німецьких юридичних факультетів становили осередки консерватизму. Правознавство залишалося однією з найдавніших академічних дисциплін, що зберегла традицію інституційної окремішності з часів середньовічного університету. Крім того, на той момент фундаментальні суперечки щодо природи німецького права та конфігурації правової системи були, загалом, остаточно врегульовані.

В Німеччині домінував юридичний формалізм, що передбачав бачення суду як лояльного та некреативного виконавця букви закону. Цей період був також добою *Rechtswissenschaft* – розуміння права як «юридичної науки», яка претендує на методологічну строгість, зіставну з природничими дисциплінами, а її практики – на технічну точність при застосуванні встановлених процедур. Подібний «науковий» підхід, однак, був радше академічною абстракцією: в реальних умовах судова практика змушено адаптувала тлумачення норм до стрімких змін, зумовлених війною, поразкою та конституційними трансформаціями.

Попри це, від університетського середовища не вимагалася така адаптивність. Професори переважно утримувалися від сприйняття нових політичних або інтелектуальних викликів, а навчальні плани ставали дедалі більш «історичними», часто нехтуючи філософськими інноваціями попередніх

десятиліть, включно з новітніми напрямками філософії права. Такий підхід був особливо характерним для Берлінського університету, де в 1930-х роках навчалися п'ятеро майбутніх суддів Верховного суду Ізраїлю. Водночас, німецький лібералізм історично був пов'язаний з державою; він часто був «колективістським» і набагато менш орієнтованим на індивідуума, ніж його західні аналоги [13].

Ліберальне законодавство у свій розквіт, у другій половині XIX століття, дійсно визнавало індивідуальні права, але не на універсальній основі. На думку Д. Блекборна та Г. В. Елея, таке законодавство зосереджувалося на правах бургера, приватного громадянина, що володіє майном, а не на політичних правах штатсбургера, повноправного політично активного громадянина. У дусі римського права, та, відповідно, до традиції природного права, індивідуальна особа розглядалася насамперед як юридична особа. Індивідуальна свобода розумілася передусім як свобода укладення договорів [14].

Економічний лібералізм не був єдиною доктриною громадянської свободи, яка сформувалася в Німеччині XIX століття. Поряд з нею розвивалася інша традиція – колективістський і націоналістичний лібералізм, що наголошував на спільних громадянських зобов'язаннях. Саме ця течія думки, тимчасово поєднавшись із соціалістичними ідеями, спонукала Німеччину стати піонером у сфері законодавства про соціальні права, гарантування доходів, національне та медичне страхування. Однак такий підхід не враховував інших аспектів захисту особистості. Він не підтримував громадянські права, які могли б суперечити інтересам національної держави, такі як свобода думки, слова та об'єднання.

Свій істотний вплив, крім іншого, для поширення людиноцентричної парадигми здійснило поширення поняття «*Rechtsstaat*» – німецької концепції правничої держави. Цей термін, не має точного відповідника в англійській мові. Він є частиною німецького політичного словника з XIX століття і вважався унікально німецьким як у самій Німеччині, так і за її межами. У перекладі з іврит, цей термін має назву «*medinat chok*». Він використовувався в декількох важливих судових рішеннях і був поширений в юридичній та політичній дискусії Ізраїлю з 1930-х років. Він не використовувався виключно німецькими суддями, оскільки не відрізнявся чітко від англо-американського терміна «*rule of law*» (верховенство права). Проте «*medinat chok*» може асоціюватися виключно з німецькою традицією [11, с. 180]. Поняття «*medinat chok*» сьогодні широко використовується, завжди в позитивному сенсі. Воно вважається ідеологічно та політично нейтральним.

Спадкоємність була традиційною та ресурсозберігаючою альтернативою, коли мова йшла про інші галузі права, але не про конституційне та адміністративне право. Конституційні рамки підмандатної Палестини не могли підтримати функціонування незалежної держави, оскільки нова Держава Ізраїль відрізнялася від колонії в кількох важливих аспектах: вона була проголошена єврейською державою; вона була створена як представницька демократія; її демографія різко змінилася через депортацію і втечу арабів, які стали біженцями, а також через масову єврейську імміграцію з Європи та арабських країн; вона була втягнута в збройний конфлікт з сусідніми країнами. Ці та інші зміни поставили нову державу перед необхідністю прийняття важливих конституційних рішень протягом перших кількох років після її створення що сформувало сучасну правову систему Ізраїлю у якій окреме місце належить конституційному та адміністративному праву, діяльності Уряду та судовому активізму Верховного Суду Ізраїлю.

Висновки. Отже, дослідження доктринальних та нормативних джерел розвитку ізраїльського адміністративного права дозволяє зробити висновок про те що людиноцентризм як світоглядна парадигма була рецесійована ізраїльською державою. Такий процес відбувався як під впливом дії загального права яке було відоме для палестинських правників до здобуття Ізраїлем незалежності, так й особистісного світогляду суддів Верховного Суду Ізраїлю який формувався у демократичних країнах Європи, Великої Британії та Сполучених Штатів Америки. Вплив німецької доктрини «*Rechtsstaat*», з часом, знайшов відображення в окремих рішеннях Верховного Суду Ізраїлю. Поряд із цим, правники які одержали юридичну освіту у країнах загального права, вирішували справи застосовуючи категорію «*Rule of Law*». Незважаючи на відсутність писаної конституції, діючі Основні Закони, діяльність Кнесету та Уряду, а також, судовий контроль, що його здійснює судова система, Ізраїль залишається єдиною демократичною країною свого регіону. Крім значних військових, економічних, демографічних та наукових досягнень, такий результат став можливим із поширенням людиноцентризму. Забезпечення належного рівня захисту прав і свобод людини в Державі Ізраїль забезпечується, навіть у найскладніші часи військових конфліктів що не перетворює її на тоталітарну державу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Джадт Тоні. Після війни. Історія Європи від 1945 року / пер. з англ. Катерина Зарембо. – 4-те вид. Київ: Наш Формат, 2023. 912 с. іл.

2. The Marshall Plan Speech "The whole world hangs in the balance...". *The George C. Marshall Foundation*. URL: <https://www.marshallfoundation.org/the-marshall-plan/speech/> (date of access: 11.01.2026).
3. Pnina Lahav, Ron Harris, Assaf Likhovski & Alexandre Kedar. *Israeli Legal History: Past and Present*. Ashgate. 2002. P. 1-34. URL: https://scholarship.law.bu.edu/faculty_scholarship/2672 (date of access: 11.01.2026).
4. Basic-law: Freedom of Occupation. (Originally adopted in 5754-1994). URL: <https://m.knesset.gov.il/EN/activity/Documents/BasicLawsPDF/BasicLawOccupation.pdf> (date of access: 11.01.2026).
5. Basic-law: Human Dignity and Liberty. (Originally adopted in 5752 – 1992). URL: <https://m.knesset.gov.il/EN/activity/documents/BasicLawsPDF/BasicLawLiberty.pdf> (date of access: 11.01.2026).
6. United Nations General Assembly A/RES/181(II) of 29 November 1947. *Wayback Machine*. URL: <https://web.archive.org/web/20171010090147/https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/7F0AF2BD897689B785256C330061D253> (date of access: 11.01.2026).
7. Harari Proposal Passes, Ending Prospects for an Israeli Constitution. Center of Israel Education. URL: <https://israeled.org/harari-proposal-constitution/> (date of access: 11.01.2026).
8. European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission). Supreme Court of Israel. CDL-JU(2006)036. 7 September 2006. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-JU\(2006\)036-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-JU(2006)036-e) (date of access: 11.01.2026).
9. Israel Protests. Trust in Institutions Has Diminished in Israel. URL: <https://www.statista.com/chart/29577/trust-in-state-institutions-israel/?srsltid=AfmBOoq1riR52l6v2QhcyxHM3PDuiuaqW-u3CBuHCmBh8vdbR9rfp064> (date of access: 11.01.2026).
10. Lahav P. The Power and the Office: The Supreme Court during its First Decade. *Iyunei Mishpat*. 1989. 14. 479 p.
11. Oz-Salzberger F., Oz-Salzberger E. The Secret German Sources of the Israeli Supreme Court. *Israel Studies*. 1998. Volume 3, Number 2. pp. 159-192. URL: https://www.researchgate.net/publication/236717442_The_Secret_German_Sources_of_the_Israeli_Supreme_Court.
12. Ringer F. K. *The Decline of the German Mandarins: The German Academic Community, 1890–1933*. Wesleyan University Press, 1990. 528 p.
13. Sheehan James J. *German liberalism in the nineteenth century*. Atlantic Highlands, N.J.: Humanities Press. 411 p.

Дата першого надходження рукопису до видання: 12.01.2026
 Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
 Дата публікації: 2.02.2026